

הלכות ראש השנה (נספח לשו"ע)

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לד עמוד א

אמר רב יהודה: לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות, ולא בשלש אחרונות, אלא באמצעיות. דאמר רבי חנינא: ראשונות - דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו, אמצעיות - דומה לעבד שמבקש פרס מרבו, אחרונות - דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו.

2. תוספות מסכת ברכות דף לד עמוד א

אל ישאל אדם צרכיו לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות - פי' ר"ח ורבינו האי דוקא ליחיד אבל צרכי צבור שואלין ולכך אנו אומרים זכרנו וקרובץ ויעלה ויבא בהם ותדע דדוקא יחיד קאמר שהרי עיקר ברכות אחרונות צרכי צבור הם.

3. רא"ש מסכת ברכות פרק ה סימן כא

אמר רב יהודה(ק) סב לא ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות ופר"ת ור"ח ז"ל דהיינו דוקא בצרכי יחיד אבל בצרכי רבים שרי(ר) דהא כולהו ג' אחרונות צרכי צבור נינהו(ש) ועם מה שעבד מסדר שבחו לרבו יכול לשאל צרכי צבור דשבח וכבוד הוא לרב שהרבים צריכין לו

4. משנה ברורה סימן תקפב ס"ק טו

(טו) זכרנו ומי כמוך - דהגאונים תיקנו בעשי"ת לומר זכרנו בברכת אבות ובגבורות מי כמוך ובהודאה וכתוב ובשים שלום בספר[ט] וע"כ כיון שאינו אלא תיקון הגאונים אם שכח לאומרם אין לחזור:

5. פסקי תשובות אורח חיים סימן תקפב אות ז

סעי' ד', שו"ע: יש נוהגים להתפלל בר"ה ויוה"כ בכריעה וכו', לפי שאנו תלויים בדין לפיכך יכוון להתפלל באימה ויראה (- מ"ב סקי"ג). ומטעם זה מותר 21 וראוי להתפלל על החולים בר"ה ויוה"כ ואף כשחלים בשבת, וכמו"כ מותר 22 לבקש בתפלות בימים אלו כל הבקשות הפרטיות והכלליות, לפי שימים אלו הוקבעו לבקשות ותחנונים מלפני ממ"ה הקדוש ברוך הוא היושב בכסא דין, ואין 23 לחשוש משום איסור בקשת רחמים ושאלת צרכיו בשבת ויו"ט

6. לבוש אורח חיים סימן תקפב סעיף א

ואומרים פסוק [תהלים פא, ד] תקעו בחדש שופר וגו', ואין זה הפסק בין גאולה לתפלה כי פסוק זה מעין גאולה היא וכגאולה אריכתא דמיא, על שם ביום ההוא יתקע בשופר גדול וכו' [ישעיה כז, יג] המדבר בגאולה העתידה, ולפי שעתה מתחיל חדש שתוקעין בו, אומרים זה הפסוק שהוא מעין המאורע. ומטעם זה בעצמו נ"ל שאומרים בשאר ימים טובים הפסוק וידבר משה את מועדי יי' וגו' [ויקרא כג, מד], משום דכל המועדים הם(א) זכר לגאולת מצרים, כמו שנאמר בפירוש בכל אחד זכר ליציאת מצרים, וביום הכיפורים שאומרים פסוק כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' [שם טז, ל] הוא זכרון הגאולה האמתית הוא גאולת הנפש, ואין לך גאולה אריכתא גדולה מזה, כן נ"ל.

7. לבוש אורח חיים סימן תקפב סעיף ח

וני"ל שיש לויח לכפול לעילא כמו שכופלין אותו בכל שאר תפלות של ראש השנה ויום כיפור, והטעם שכופלין אותו, מפני שבימים הללו הוא מתעלה יותר כפול ומכופל מפי בראיו, מפני שהוא יושב על כסא דין והכל צריכין לשבחו ולפארו ולבקש רחמים על דינו.

8. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז עמוד ב

אמר רבי כרוספדאי אמר רבי יוחנן: שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין - נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין - נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינוניים - תלוין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים. זכו - נכתבין לחיים, לא זכו - נכתבין למיתה.

9. מגן אברהם סימן תקפב ס"ק ח

תכתב ותחתם. (מ"צ) וכן נכון שיחזיקו לצדיק שנחתם לאלתר לחיים

10. ביאור הגר"א אורח חיים סימן תקפב סעיף ט

ונוהגין כו' תכתב. כי מש"ש שלשה ספרים כו' היינו לחיי ע"ה כמ"ש תוס' שם ודלא כהר"ן שכת' לעה"ז וצדיקים ורשעים בדין דהא אמרינן ואדם נידון בר"ה וגזר דין כו' אלמא אין החתימה אלא ביה"כ ומתני' בכל אדם מיירי וכן מש"ש תבואה שאירע בה קרי כו' אדם כו'. החליט הגמ' בכל אדם אלא דחיי עה"ז שוין בכל אדם אלא דאע"פ שנכתב אם חוזר בעי"ת נקרע הגזר דין ונכתב ונחתם ביה"כ לטובה וזהו התועלת דאינו נחתם עד יה"כ וז"ש שב בנתיים כו' וזה שמבקשין בעי"ת וכתבנו כו' ליקרע גזר דין ויכתבנו לחיים ולכן אין לאומרו ותחתם אלא תכתב:

11. תלמוד בבלי מסכת כריתות דף ו עמוד א

אמר אביי: השתא דאמרת סימנא מילתא היא, יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא קרא ורוביא, כרתי, וסילקא ותמרי

12. תלמוד בבלי מסכת הוריות דף יב עמוד א

אמר אביי, השתא דאמרת: סימנא מילתא היא, [לעולם] יהא רגיל למיחזי בריש שתא קרא ורוביא, כרתי וסילקא ותמרי

13. משנה ברורה סימן תקפג ס"ק ד

תתחדש וכו' - ויאמר הבקשה[ד] אחר התחלת האכילה מפני שאסור להפסיק בין ברכה לאכילה:

14. בראשית פרק יד

(יח) ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון:

(יט) ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קנה שמים וארץ:

(כ) וברוך אל עליון אשר מגן צריך בידך ויתן לו מעשר מכל:

15. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף לב עמוד ב

אמר רבי זכריה משום רבי ישמעאל: ביקש הקדוש ברוך הוא להוציא כהונה משם, שנאמר: והוא כהן לאל עליון, כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום הוציאה מאברהם, שנאמר: ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ, וברוך אל עליון, אמר לו אברהם: וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו? מיד נתנה לאברהם, שנאמר: נאם ה' לאדני שב לימיני עד אשית אויביך הדום לרגליך, ובתריה כתיב: נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק - על דיבורו של מלכי צדק; והיינו דכתיב: והוא כהן לאל עליון, הוא כהן - ואין זרעו כהן.

15. רב נבנצל ירח האיתנים

אם הסימנים מונחים לפניו פשוט דיכול לומר ה"יהי רצון", גם אם אינם אוכלם. גם אם אינם לפניו, רשאי לומר "יהי רצון", דהקב"ה, לפניו הם גלויים וידועים.

16. רב ברנשטיין תשובה עמ' 91-90

The Shelah explains:

The truth of the matter is that eating the food alone does not have the capacity to bring about these effects. Rather, the food is a sign in order to remind a person to do teshuvah and to pray for these things. For example, when he puts רוביא on the table and eats it, it is to remind him to pray that our merits be increased. Similarly, when he has כרתי on the table, it is to signal and remind him to pray that our enemies be cut off. This is the function of the *yehi ratzon* requests that are to be found in the *Machzor*. It thus emerges that the primary element here is the inspiration and the prayer.⁴⁷

According to this explanation, we may then ask: does it make a difference whether or not the person actually eats the food? The Shelah concludes in the following fascinating way:

Once the person has prayed, and then eats the food, it has the effect of expressing the theme of his prayer in actuality, and initiating the realization of that prayer. The eating of the food once one has uttered a prayer relating to its sign is a *poel dimyon* — a symbolic trigger act that allows the spiritual energy of that blessing to be harnessed in the physical world.⁴⁸

It thus turns out that the relationship of the food to the sign is twofold. Initially, it serves as an impetus to pray for the matter that it alludes to. Once one has prayed, eating the food then acts as a catalyst for the fulfillment of that prayer.

This approach should help us to put the idea of *simanim* into meaningful perspective, and keep it there. Regarding these matters, the commentators remind us that these symbolic foods should not become a more primary focus than the themes they are symbolizing.⁴⁹ The *Mishnah Berurah* thus cautions, for example, that the absence of one of these foods should not lead a person to lose his temper, or otherwise speak inconsiderately, for no positive symbolic food can outweigh the negative trait of anger. Conducting oneself with grace and goodwill during the *simanim* stage of the *seudah* (including a word of appreciation for those who prepared them) is certainly itself a wonderful *siman* for the new year ahead!

17. רמב"ן בראשית פרק יב פסוק ו

(ו) ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם - אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בענין אברהם יצחק ויעקב, והוא ענין גדול, הזכירוהו רבותינו בדרך קצרה, ואמרו (תנחומא ט) כל מה שאירע לאבות סימן לבנים, ולכן יאריכו הכתובים בספור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים, ויחשוב החושב בהם כאלו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת, וכולם באים ללמד על העתיד, כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האבות יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבא לזרעו:

ודע כי כל גזירת עירין כאשר תצא מכח גזירה אל פועל דמיון, תהיה הגזרה מתקיימת על כל פנים. ולכן יעשו הנביאים מעשה בנבואות כמאמר ירמיהו שצוה לברוך והיה ככלותך לקרוא את דברי הספר הזה תקשור עליו אבן והשלכתו אל תוך פרת ואמרת ככה תשקע בבל וגו' (ירמיה נא סג סד). וכן ענין אלישע בהניחו זרועו על הקשת (מ"ב יג טז - יז), ויאמר אלישע ירה יור ויאמר חץ תשועה לה' וחץ תשועה בארם. ונאמר שם (פסוק יט) ויקצוף עליו איש האלהים ויאמר להכות חמש או שש פעמים אז הכית את ארם עד כלה ועתה שלש פעמים תכה את ארם:

ולפיכך החזיק הקדוש ברוך הוא את אברהם בארץ ועשה לו דמיונות בכל העתיד להעשות בזרעו, והבן זה. ואני מתחיל לפרש הענינים בפרט בפסוקים בעזרת השם:

18. משנה ברורה סימן תקפג ס"ק ה

(ה) שנה מתוקה - וע"כ יש נמנעים[ה] לבשל בר"ה מיני חומץ בארש"ט וכדומה וע"כ האוכלים דגים לסימנא שיפרו וירבו כדגים אין מבשלין אותן בחומץ. והנה[ן] כל אלו הענינים עושין הכל לסימן טוב ולכן פשיטא שיזהר מאד שלא יכעוס בימים האלו מלבד גודל האיסור כדי שיהיה לסימן טוב רק יהיה שמח לבו ובטוח בד' עם התשובה ומעש"ט:

19. רב נבנצל שם

אצלנו נהגו לומר את היה רצון של "שנה טובה ומתוקה" עם שם ה', והשאר בלי שם ה'. אמנם מי שמכוין, רשאי לומר הכל עם שם ה'.

20. משנה ברורה סימן תקפג ס"ק ט

(ט) שלא לישן וכו' - משום דאיתא בירושלמי מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזלי'. והאר"י ז"ל אמר שאחר חצות מותר לישן שכבר נתעורר המלאך ע"י תפלות ותקיעות וב"ח כתב שהר"מ היה ישן בר"ה. ויושב בטל כישן דמי ועיין בח"א שכתב דאחר האכילה יקבע עצמו ללימוד ואם ראשו כבד עליו[ן] יישן מעט אם א"א לו בלא זה ויש נוהגים לגמור כל התהילים:

21. פסקי תשובות אורח חיים סימן תקפג אות י

ואם ראשו כבד עליו יישן מעט אם א"א לו בלא זה, אמנם במטה אפרים כתב (בפירושו אלף למטה סי' תקצ"ח סק"א) "ומש"כ שהאר"י ז"ל היה ישן אחר חצות הלואי שהיה ביכולתינו לעשות כמעשהו בהקיץ אחד מני אלף ממה שהוא ז"ל היה מתקן בשינתו", ולכן כותב שם שאחר אכילתו יתחזק וילך לביהמ"ד וילמד עד תפלת המנחה ואם ראשו כבד עליו ילמד דברים שא"צ עיון עמוק או יאמר תהילים.

אמנם שאר האחרונים העתיקו דברי האר"י ז"ל להלכה וכדברי המ"ב, ובפרט למי 62 שהרגלו בכל ימות השנה לישן שינת הצהריים.

22. דרכי משה הקצר אורח חיים סימן תקפג

(ב) כתב מהרי"ל (הל' ר"ה סי' ט עמ' רעז) שנוהגים לילך אל הנהר ולומר תשוב תרחמנו וגו' משום דאיתא במדרש (תנחומא וירא כב) זכר לעקידה שעבר אברהם במים עד צוארו ואמר הושיעה ה' כי באו מים עד נפש (תהלים סט ב) עכ"ל וכן הוא במנהגים (מהר"א טירנא ר"ה עמ' ק) אלא שהוסיף שרואין דגים חיים ואפשר שהוא לסימן שלא תשלוט בנו עין הרע ונפרה ונרבה כדגים:

23. ערוך השולחן אורח חיים סימן תקפג סעיף ד

ויש נוהגים לילך ביום א' דר"ה אל הנהר ולאמר פסוקים ותשליך במצולות ים כל חטאתינו וקורין לזה תשליך ויזהירו שלא ילכו נשים ובמקומות שהולכות מוטב שאנשים לא ילכו כלל דבלא"ה יש מתרעמים על זה בזמן הזה ורבים נמנעים מזה מפני טעם הידוע להם ונכון הוא:

24. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף לב עמוד ב

אמר רבי אבהו: אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים? - אמר להם: אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו - וישראל אומרים שירה?

25. ביאור הלכה סימן תקפה

* וטוב לתקוע בצד ימין - עיין במ"ב עוד שמעתי בשם הגאון מהר"ר מאיר שמחה הכהן טעם נכון כי בש"ס ר"ה ד' ל"ד ילפי לה לתקיעת שופר מחצוצרות המלחמה ובקרא (שופטים ז) אצל מלחמה בגדעון כתיב ויחזיקו ביד שמאלם בלפידים וביד ימנם השופרות לתקוע וכו'.

26. מגן אברהם סימן תקפה

גם תקיעה ראשונה יקרא לפניו (של"ה)

27. שער הציון סימן תקפה ס"ק לא

(לא) מגן אברהם בשם של"ה. ובאמת אין זה ברור, דגם שם בסימן קכ"ח סעיף י"ג לענין נשיאת כפים שענין המקרא נלמד מקרא דכתיב אמור להם, מכל מקום בסעיף י"ג הדעה ראשונה סבירא לה דאין צריך בתבה ראשונה להיות מקרא, ומשמע שם בביאור הגר"א דהיא העיקר לדינא, וכל שכן הכא דאין על זה שום רמז בקרא ולא בש"ס רק שנלמד מהתם כדי שלא יטעה, ולכן נראה לעניות דעתי דאף דשם צריך לנהוג כהיש אומרים אחרי שכן נהגו, מכל מקום בעניננו במקום שאין מנהג יותר טוב שלא להקרות בתקיעה ראשונה כדי שלא יהיה הפסק להקרא:

28. מועדי הראי"ה עמ' טו-ע

אהרי קריאת ה, הפטרה" קם מלמול בקהל — ופתאום הושלך הס. הו עכשיו ידרוש הרב הצפיות והמתיחות גדלו עוד יותר, גם החום היה רב. על המדריגות לפני ארון הקודש הופיעה דמותו המקסימה של הרב, הוא פתח בקול נמוך ומתיחות השומעים נתגברה עוד יותר. וכך דרש הרב:

* בשופר של ראש-השנה ישנן שלוש דרגות: א) מצוה מן המובחר — שופר של איל; ב) כל השופרות כשרים חוץ משל פרה: ג) אם אין לו לאדם שופר כשר מותר לו לתקוע בכל שופר שהוא, אפילו בשופר פסול, אלא שאין לברך עליו.

דרגות אלו של שופר ראש-השנה, מתאימות לדרגות שופרה-של-הגאולה.

„תקע בשופר גדול להרותנו“ — יש שלש דרגות גם בשופר-הגאולה: שופר גדול, שופר בינוני ושופר קטן.

התעוררותו של העם להגאל ולגאול את ארצו, התעוררות שמקורה קדוש, האמונה בדי ובקדושת ישראל עמו וכו' — זהו השופר הגדול והמעולה. לקולו שמעו גדולי ישראל וקדושי, אשר נתעוררו להיבת-ציון ושיבת-שבותה.

חסידי עליון אלה ראו בעיני רוחם את ירושלים של מעלה מחוברת עם ירושלים של מטה. הם הריחו באויר הארץ חיי נשמות, כל גרגיר של אבק אדמת ארץ ישראל היה קדוש אצלם קדושה עליונה. בקול השופר הגדול הזה עלו לארץ ישראל הרמב"ן, רבי יהודה הלוי, ר' עובדיה מברטנורא, תלמידי הגר"א, חסידי הבעש"ט וכו'. זהו בודאי, שופר גדול להרותנו.

אולם, יש גם שופר אחר שקורא ליהודים-לעלות לארץ ישראל מפני

כעם בן חורין במולדתו, פה נוכל לחנך את ילדינו באווירה יהודית וכו'.
גם זהו שופר כשר, אם כי הוא לא גדול כראשון, שופר „בינוני“ הוא,
ויש לברך עליו.

אבל — פה פרץ הרב בבני — יש שופר של בהמה טמאה — שונאי
ישראל תוקעים באזני העם וקוראים ליהודים לנוס כל עוד נפשם בס
ולעלות לארץ ישראל. אויבים מכריחים אותם להגאל, מתריעים בתרועות
מלחמה ומרעישים ברעש של צרות ויסורים, ואינם נותנים להם מנוח.
שופרות של חיות טמאות נעשים לשופר-של-משיח... ומי שלא שמע לקול
השופר הראשון, ואף לקול השופר השני לא שמע, שומע בעל-כרחו בקול
השופר האחרון... אולם, על שופר זה אין לברך — „אין מברכין על כוס
של פורענות“ (ברכות נ"א, ב).

ואנו מתפללים, „תקע בשופר גדול לחרותנו“, אל נא תביאנו לידי חרות
באמצעות שופר קטן של תרועת-פורעניות, ואף גם שופר בינוני אינו ראוי
לעם ד' עם קדוש, אלא בקשתנו היא, „תקע בשופר גדול“, בשופרה של החרות
האמיתית, של הגאולה השלמה ממקור-הקודש. וכולנו מצפים ליום הגדול
שעליו נאמר (ישעיה כ"ו, יג), „והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, ובאו
האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, והשתחויו לדי בהר-הקודש
בירושלים“.

הדברים היו מאירים ומוסברים, מתאימים לשעתם ולרגשות שומעיהם.
כל אחד הרגיש, שעכשיו מבין יותר את הנעשה בעולם, וברור לו יותר
יהסו למאורעות... והרב עבר בינתים להטיף דברי תנחומים: נצח ישראל
לא ישקר, הבטחת ד' ביד נביאיו לא תשוב ריקם. אליהו הנביא, העתיד
להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, הוא יתקע בשופר גדול,
יתקיעה זו תבשר את בוא המשיח. נתעלה ונתקדש כולנו, לקראת שאיפה
זאת, ביום קדוש זה, במקום קדוש זה, כמעמד נשגב זה...*

29. פסקי תשובות אורח חיים סימן תקפו אות ה

סעי' ו', שו"ע: היה קולו עב מאד או דק מאוד (וכן אם היה צרוד ויבש - מ"ב) כשר שכל הקולות כשרים
בשופר. ובכלל זה גם 11 אם תוך כדי התקיעה נשתנה הקול מעב לדק או לצרוד או מקול חזק לקול חלש
ואף כי חוזר חלילה לקול חזק ונראה כקול עולה ויורד מ"מ כשר הוא שהואיל והקול נשמע ברצף אחד
ללא הפסק הרי זה בכלל תקיעה כשירה, כי כאמור כל הקולות כשרים בשופר, אמנם היו גדולים 12 שהיו
מדקדקין שיהיה הקול ישר מתחילתו ועד סופו, ואם היה הקול נשתנה באמצע התקיעה היו מצוים לתקוע
שנית, ואם כי ברוב 13 ישראל לא נהגו לדקדק בכך, מ"מ נכון 14 שהבעל תוקע ירגיל עצמו היטב קודם
ר"ה לתקוע בקול אחד מתחילת התקיעה ועד הסוף.

30. פסקי תשובות הערות סימן תקפו הערה 11

אורחות רבנו ח"ב עמ' קפ"ג בשם החזו"א והגרי"י קניבסקי זצ"ל שלא היו מקפידים אם נשתנה קול
התקיעה באמצע אף אם הוא עולה ויורד ואמר הגרי"ק שזה בכלל כל הקולות כשרים בשופר. קיצור הל'
מועדים עמ' נ"ה שכן מוכח ג"כ מדברי הלקט יושר עמ' קכ"ה.

31. פסקי תשובות אורח חיים סימן תקפט אות ג

שם: חרש ששומע ע"י כלי כמין חוצרות חייב בשופר. ודווקא בחוצרות שהשמיעה מתגברת ללא כח
אלקטרוני ולכן חייב בשופר ויוצא ידי חובתו ואפשר 16 שגם מוציא אחרים ידי חובתו, אבל כבדי שמיעה
המחזקים את שמיעתם ע"י מכשיר שמיעה העובד ע"י סוללות (בטריות), אין 17 הם יוצאים ידי חובתם

כששומעים את התקיעות בעזרת מכשיר השמיעה, ואף אם יש באפשרותם לשמוע ללא המכשיר מ"מ אם שומעים את התקיעות בעזרת המכשיר הרי 18 הוא כקול פסול המעורב עם קול השופר ואין יוצאין בו, ולכן יש 19 להם לסלק את מכשיר השמיעה מאוזניהם בשעת התקיעות.

32. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז עמוד א עמוד ב

[אמר] רבי יצחק, למה תוקעין בראש השנה? - למה תוקעין? רחמנא אמר תקעו! - אלא: למה מריעין? - מריעין? - רחמנא אמר זכרון תרועה! אלא: למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערבב השטן. ואמר רבי יצחק: כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה - מריעין לה בסופה. מאי טעמא - דלא איערבב שטן.

33. רש"י מסכת ראש השנה דף טז עמוד ב

כדי לערבב - שלא ישטין, כשישמע ישראל מחבבין את המצוות - מסתתמין דבריו.

34. רבינו חננאל מסכת ראש השנה דף לה עמוד א

בירושלמי כתב מאה פעיות פעתה אמיה דסיסרא

35. פרקי דרבי אליעזר פרק לב

כשבא אברהם מהר המוריה חרה אפו של סמאל [נ"א: שטן], שראה שלא עלתה בידו תאות לבו לבטל קרבנו של אברהם. מה עשה, הלך ואמר לשרה, אי שרה לא שמעת מה שנעשה בעולם, אמרה לו לאו, אמר לה לקח אישך הזקן לנער ליצחק והקריבו לעולה, והנער בוכה ומילל שלא יכול להנצל. מיד התחילה בוכה ומיללת. בכתה שלש בכיות כנגד שלש תקיעות, שלש יללות כנגד שלש יבבות, ופרחה נשמתה ומתה. בא אברהם אבינו ומצאה שמתה, שנאמר [בראשית כג, ב] ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה.

36. טור אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקצ

כתב ר"ת דג' שברים צריך לעשותן בנשימה אחת שהוא במקום תרועה ג] ה) אבל ג' שברים ותרועה דתשר"ת לא עבדין בנשימה אחת דגנוחי ויליל בנשימה אחת לא עבדי אינשי וכן כתבו רוב המפרשים שחשבו ל" קולות בתקיעות אבל רי"ץ גיאת כתב שצריך לעשותן בנשימה אחת ועל כן לא חשב בהן אלא כ"ז קולות וכ"כ אדוני אבי ז"ל וז"ל ושברים ותרועה יש לעשותן בנשימה אחת משום דלמא גנוחי גנח וילולי יליל והכל תרועה אחת ואף על פי שאין דרך האדם לגנוח ויליל בנשימה אחת מ"מ תרועה היא גנוחי ויליל ובעינן שתהא התרועה בלא הפסק

37. משנה ברורה סימן תקצ ס"ק כ

(כ) והמנהג הפשוט וכו' - ובמקומות שנוהגין לעשות בנשימה אחת ג"כ [יח] לא ישנו מנהגם. ואפילו לפי מנהגינו אם עשה בנשימה אחת [יט] יצא:

38. שער הציון סימן תקצ ס"ק יח

(יח) ב"ח ואליהו זוטא. והנה בחיי אדם השמיט מה שכתב הרמ"א דהמנהג הפשוט לעשות הכל בשתי נשימות, דבאמת הכרעת השולחן ערוך טובה מאד, דבזה אנו יוצאין ידי כל הדעות, וגם דדעת הבית יוסף דאפילו לדעת ר"ת אם עשאן בנשימה אחת יצא, ואם כן אם נעשה בנשימה אחת יותר טוב לצאת ידי הדין:

39. משנה ברורה סימן תקצ ס"ק יח

(יח) וי"א שצריך לעשותם בנשימה אחת - וטעמם דהא מה שאנו עושין שברים תרועה הוא מפני דשמא כונת התורה בתרועה לשתיהן דוקא דאז יוצא ידי תרועה א"כ אין להפסיק ביניהן בנשימה דהוי כמו תרועה שנחלקה לשתים ואינה כלום וע"כ אפילו בדיעבד[טו] אם עשה כן מחזירין אותו[טז] ומ"מ לא יתקע ש"ת בכח אחד בלתי שום הפסק דבכה"ג לא מיקרי נשימה אחת אלא יפסיק מעט רק שלא יהיה בכדי נשימה בינתיים:

40. משנה ברורה סימן תקצא ס"ק ג

(ג) וא"א פסוקי מוסף ר"ח - ואפילו[ב] בבקר אצל פרשיות הקרבנות א"א אותו[ג] והטעם בכ"ז כדי שלא יאמרו יום ב' דר"ח עיקר כמו בשאר ר"ח [ובאמת אינו כן דחודש אלול לעולם אינו מעובר] ועוד טעם שלא לתת ליום זה מעלה מצד שהוא ר"ח שהרי יש לו מעלה גדולה מזו מצד ר"ה ור"ח נכלל במה שאומרים זכרון דקאי גם על ר"ח וכתוב ביום הכסא זהו ר"ה שהחדש מתכסה בו:

41. שו"ת הריב"ש סימן לח

עוד שאלת אם היא נוסח' משובשת לומר ועקידת יצחק היום לזרע יעקב תזכור, שכבר דרשו חז"ל (גדרים לא) כי ביצחק ולא כל יצחק.

תשובה הנוסחא המפורסמת והשגורה בפי הכל ובכל הסדורים היא היום לזרעו תזכור. 1 והמשנה ממטבע שטבעו בברכ' אינו אלא טועה. והמדקדק להוסיף לזרע יעקב לא מחכמה דקדק. שהרי שנינו (בפ"ד נדרים) קונם שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר באומות העולם. וכתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ט מה' נדרים) נדר מזרע אברהם מותר בבני ישמעאל ובני עשו ואינו אסור אלא בישראל, שנא' כי ביצחק יקרא לך זרע והרי יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם. ומה שאמרת שזקנך הרב רבי עמרם ז"ל צוה לר' שלמה החזן למחוק אות' הנוסחא המשובשת מספרו עשה הראוי לרב מובהק וחכם כמוהו. אמר שמואל עדיין יש לשאול למה נכניס עצמנו בל' סתום שצריך לפולג' ודרשות ולא נאמר לזרע יעקב בלא גמגום, וי"ל מברכותיו של אדם נכר אם ת"ח הוא, כמו שאמרו בברכת המוציא ובעל בעור חמץ. ועוד י"ל מפני כבודו של יצחק, שכשאתה אומר ועקידת יצחק היום לזרע יעקב תזכור משמע שזכות יצחק לבדו לא היה מועיל לולא זכות יעקב. לכך י"ל ועקידת יצחק היום לזרעו תזכור, דמשום זכות יצחק לבדו ראוי לזכור העקידה למי שהוא זרעו יהיה מי שיהיה וידוע שאינו אלא יעקב.

42. ט"ז על שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקצא סעיף ז

שנה ממטבע כו'. כ"כ ריב"ש הטעם שא"ל לזרע יעקב דאפי' לזרע יצחק סתם הוא יעקב כדאמרי' כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק לאפוקי עשו אבל בס' זבחי שלמים לבעל הפרדס ראיתי שכתב לחלוק ע"ז ואמר כיון דאשכחן ביבמות זרע פסול נמי אקרי זרע לענין זרע אין לה ובתפלה בעי' לפרושי טפי כל מה דאפשר ומביא ראיה ע"ז מס' הזוהר מתפלתו של יעקב ע"כ י"ל לזרעו של יעקב ולא לזרעו דהזרע מתיחס ליצחק ביעקב וכן עיקר וראוי לו' כן:

43. ויקרא פרק כו פסוק א

לא תעשו לכם אלילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה כי אני יקוק אלהיכם:

44. רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ו הלכה ו

וכן אבן משכית האמורה בתורה אף על פי שהוא משתחוה עליה לשם לוקה שנאמר ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה מפני שהיה דרך עובדי כוכבים להניח אבן לפניה להשתחות עליה, לפיכך

אין עושין כן לה', ואינו לוקה עד שיפשוט ידיו ורגליו על האבן ונמצא כולו מוטל עליה שזו היא השתחוויה האמורה בתורה.

45. שולחן ערוך אורח חיים הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים סימן קלא סעיף ח

הגה: (מ כז ח') וכן אסור לכל אדם ליפול על פניו כ בפשוט ידים ורגלים, <יד' אפי' (מא) אין שם אבן משכית (הגהות אשירי סוף פ' תפלת השחר וריב"ש סי' תי"ב); כח) אבל אם נוטה קצת על צדו, מותר (מב טו') אם אין שם אבן משכית; כא כט) וכן יעשו ביו"כ, (מג) כשנופלין על פניהם, (מד) כב >טו' אם יציעו שם עשבים כדי להפסיק בין הקרקע, וכן נוהגין (מרדכי).

46. משנה ברורה סימן תקצב ס"ק א

יש מקומות [א] שנוהגין לתקוע כשמתפללין בלחש אבל אין לנהוג כן לכתחלה שלא לבלבל המתפללים ומשלימין אותם לאחר התפלה:

47. נפש הרב עמ' רה

י] קודם התקיעות היה רבנו מכריז היאך שיתקעו באמצע התפילה שבלחש אחרי ג' הברכות של מלכיות זכרונות ושופרות, ושהוא יתפלל תפילתו בקול קצת, כדי שיוכלו העולם להתפלל אתו, ויגמרו כולם כל הברכות (מלכיות זכרונות ושופרות) ביחד. [ואף כל השנה היה רגיל רבנו להתפלל התפילה שבלחש קצת בקול, באופן שהיה משמיע לאזניו, והרבה פעמים אירע שכשהתפללנו מנחה בישיבה אחרי גמר השיעור, ואמרנו אשרי ואמר השי"ץ קדיש, והתחיל רבנו להתפלל שמונה עשרה, חשבו כמה מהתלמידים שהחליט רבנו לומר א הויכע קדושה, ולא תפסו שזו היתה התפילה בלחש שלו.]

זכורני היאך שפעם אחת הוסיף רבנו ואמר שהוא מבוגר בכמה שנים מכל שאר המתפללים שבבית המדרש שלו, וכבר הורגל לומר שמונה עשרה זה (של ר"ה) יותר פעמים מאשר הם, ואשר על כן, איננו מבין היאך יתכן שהם יכולים להתפלל אותה במהירות כ"כ עד שיגמרו את התפילה קודם לו. [בכל השנה היה רגיל רבנו להתפלל במהירות, ובימים הנוראים התפלל קצת לאט, אך לא כנהוג היום בישיבות שמאריכים מאוד בתפילה בלחש.]

48. מגן אברהם סימן קפח ס"ק ז

ומ"מ צ"ע דנראה לכאורה דאין מחזירין אותו דהא י"א דמצוה להתענות בר"ה

49. מחצית השקל אורח חיים סימן תר

וגם באיש אי נוהג לקדש קודם הנטילה, דעתי העניה נוטה לאכול הפרי מיד אחר הקידוש וברכת שהחיינו קודם נטילה, דהא באנו לצאת ידי האומרים דאין לברך זמן בליל שני, א"כ שהחיינו לא בא אלא בשביל הפרי, ואיך יפסיק בין שהחיינו [לאכילה] בנטילה וברכה וברכת המוציא, אבל המקדשים לאחר נטילה צריך להמתין באכילת הפרי עד אחר אכילת המוציא, דאי אפשר לאכול קודם, וזה צריך לומר דלא מיקרי הפסק:

50. שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן כ

והנה מצד הסברא נלענ"ד דמי שמקדש בליל א' של ראש השנה ומברך שהחיינו, דאין נכון כלל להביא את הפירות החדשים שיש לו בתוך ביתו ולהניחם על שלחנו כדי לפוטרם בברכת שהחיינו שאומר בשעת

קידוש, ולא חשיב בכך כגורם ברכה שאינה צריכה, כיון שהם שני דברים מחולקים ואין זמנו של זה כשל זה, דהזמן של קידוש קאי על הזמן של יום טוב, ואילו הזמן שמברך על פרי או בגד חדש לא קשור כל /כלל/ עם יום טוב אלא הו"ל לגמרי מילתא אחריתי, רק דין הוא שאם הוא כן רוצה לכוללם יחד ולפטרן בברכה אחת שהוא יכול שפיר לעשות כן ולברך שהחינו בקידוש וגם לפטור בכך את השהחינו שצריך לברך על בגדו או על הכלים החדשים שקנה לעצמו, וכמו שאנו עושים בליל ב' דר"ה.